

VALPURGINA NOČ

Mira Miheličeva

Tako je ostal za menoj moj dom, ki ni bil nikdar moj — črna nazobčana razvalina, odbijajoča se od zvezdnatega neba skoraj tako grozljivo, kakor se je nekoč ločila od umetno presvetljene noči temnejša gmota stare zapuščene tovarne z razbitimi okni pa s plevelom, ki mi je segal do pasu — žalostna podrtija, v kateri sem kot otrok gledala nekakšno pošast, prežečo na nas onstran Denver & Rio Grande železnice, lesketajoče se s šestimi pari tračnic v neprijazno mestno četrt, kjer smo tedaj stanovali.

Tekla sem, medtem ko se je za menoj poslednja lisa mesečine spreminjajoče ulivala čez podrto hišo, božajoč plaho votline njenih nekdanjih oken, iz katerih je mrlikala luč ugašajočega lampijona, ki vem, da so se okrog njega lovile večje in si palile krila ob njegovih umirajoči sveči. Razvalina je ostala za menoj z visokim črnim dimnikom, štrlečim kvišku kakor prst, ki kaže v nedostopni obok nad nami, posut z zlatim in srebrnim utripanjem krožečih svetov. Daj mi še kaj popiti, honey! Tako bo nekoč, mogoče kmalu, ostala nekje za nami neka poslednja hiša, dvigajoča se z ostanki svojih zidov v ravnodušno vrteči se molk, obljudena samo še s sencami — nema priča, da so tukaj živeli ljudje, ki ni zdaj niti sledu več po njihovem grenkem prahu. Samo še požirek, honey! Toda saj si že pijana, Amy ...

Naslonila sem se na podrto ograjo dovolj daleč od hiše, da sem se čutila varna in sem mogla izpod priprtih vek v miru opazovati svoj nesojeni dom skozi pijane solze, v katerih se je njegova podoba krčila in raztezala kakor odsev laboda v valujočem jezeru. In moje krilo je bilo raztrgano — krilo večerne obleke iz tančice, kakršne nisem še nikdar imela. In glej, zdaj je ugasnil v sprejemnici še poslednji lampijon! Obleke ne bo mogoče več popraviti. Take it easy, bi rekel dad. O, dad, zdaj nimam niti te hiše več to think about.

Rodila sem se v Clevelandu, od slovenskih staršev — tako bi se menda morala začeti povest, a short story. Ampak to ni povest. Pijana sem, dad, in se hočem pogovarjati s teboj. Ali se spominjaš:

Vrata so se odprla in poslala rumen trikotnik svetlobe v našo vežo. V trikotniku je stala v spalni srajci ma, ogrnjena v sivo volneno ruto, in trepetala: »Dad! Kje si bil tako dolgo?« Ti si se opotekel mimo nje, kakor da te je neskončno užalila s svojim vprašanjem, in je nisi pogledal. »O, dad, že spet si bil pri Macku!« Mack je imel beznico na vogalu Štiriinštiridesete ulice. Odrinil si svojo ženo in

s težkim, negotovim in vendar pomembnim korakom krenil mimo nje, v Milesovo in mojo sobo.

»Tukaj je! Amy je tukaj!« si rekel, kakor bi bil nekaj posebno veselega odkril.

»Prosim te, prosim te!« je ječala ma in ruta ji je zdrsnila s košenih ram in uvele prsi so ji podhrtevale. Ti si vrgel svoj dežni plašč po tleh in ga pohodil, kakor bi ji hotel pokazati, da lahko storiš vse, kar hočeš.

»O, pusti jo pri miru, let her alone!« je histerično prosila.

Potegnil si me izpod odeje, potem ko si se težko usedel na mojo posteljo. Majala sem se od zaspanosti, medtem ko se je moj starejši brat Miles za tvojim hrbtom spakoval in ti kazal jezik.

»V starem kraju, Amy,« si momljal. »Tam, kjer sem se jaz rodil. Naša hiša — skoraj palača. Vsa bela, z jonskimi stebri, svetišče. My family — moja družina — najuglednejša v mestu. Tja pojdeva nekoč, Amy...«

Za tvojim hrbtom ječi ma: »Emil, for heaven's sake!« In Miles maha še naprej z rokami in se zvija od zadržanega smeha.

Potem nisi več pijan in vidim te v naši kuhinji na Bludgeon Road. Namakaš si noge v vedrici s slano vodo, ker te zmeraj bolijo podplati, odkar si za portirja v hotelu Excelsior. Ma se ziblje v gugalniku in plete, jaz pa izrezujem v kotu papirnate punčke in ena izmed njih je mrs. Astor, druga pa moja babica iz starega kraja, prav tako odlična in bogata lady kakor mrs. Astor.

Ti kadiš drago cigaro — podaril ti jo je neki stalni gost hotela — in puhaš dim proti meni. »Amy, midva pa se vrneva nekoč! Tisti, ki smo prinesli s seboj izročilo starega kraja in hrepeneje po njem, ne moremo nikdar — never — pognati korenin v novem svetu, samo sence smo tukaj, Amy — tam je naš dom.« Toda to si nekje prebral, dad.

In ma, ki te je tolikokrat slišala tako govoriti, spet obupano sklene roke, se močneje zaguglje od negotovanja in zatarna:

»Emil, for heaven's sake!«

Ti pa mrmraš dalje skozi dim in me gledaš z očmi, mogoče nekoliko blaznimi od želje, ki je že obsedenost. »Toda vrneva se, ko bova bogata, da naju ne bodo postrani gledali. Poslušaj, Amy, bogatejša boš od vseh tistih, ki so pognali mene od doma zaradi nekaj fickov, zapravljenih pri kvartah, zaradi podpisa na nepomembnem lističu papirja...«

»Prosim te, Emil!« spet zaječi ma, zavije oči in si bolešno pritisne dlani na čelo.

Pred ogledalom v kotu kuhinje pa se moj brat Miles potihoma smeje. Šestnajst let mu je, zaljubljen vase gleda v svojo podobo in si češe goste črne lase. Odrastel je. Pameten. Vse mu je tako goddam jasno. Kakšen norec je dad. In še zmerom too damn honest — pošten — in misli, da si bo napravil premoženje — s podplati? Počenjati protipostavne stvari se ne izplača, kajne da ne, če te ulovijo in potem prematijo, kakor je njega zadnjič dad, s pasom od hlač ga je, samo zato, ker ga je zalotil, da ... Toda to se ne bo več ponovilo, no, sir. Samo še trohico sreče in Miles se bo poslovil od ljube družine, poslovil se bo z veselimi, nedolžnimi očmi — dotlej pa: so long, baby! In poljubil me je, preden je odšel. Milesu bi nihče ne mogel očitati, da ne ljubi mlajše sestrice Amy. Poljubil me je tudi tistega večera, preden so ga ...

No, zdaj sem tukaj, v starem kraju, dad, s tvojimi milijoni, dad, našla pa sem — tole. Tvoja rodna hiša, skoraj palača, bi rekel ti, je bila med vojno bombardirana, tvoj brat z družino ubit, ostal je samo njegov nezakonski sin Martin. On in drugi, ki stanujejo okrog ruševine nekdanje hiše, v njenih nekdanjih pritiklinah, kakor bi se bili zaredili v udih trohnečega trupla. Ampak navsezadnje je to le začasno, kakor pravijo; odločili so se, da bodo porušeno hišo na novo postavili s skupnimi močmi, in potem ne bo več last enega samega, ampak vseh, ki so tukaj delali ... Ti, dad, bi rekel: Crazy! Za kaj pa človek živi — mar za druge? In Miles bi rekel: Jesus-on-a-stick. Toda med njimi je mlad človek, neki mr. Lenko, in ta je mlajši, čeprav mu je vsaj že triindvajset let, kakor sva bila kdaj midva z Milesom — midva nisva bila nikoli tako mlada, ker smo toliko let živeli v apartment housu na Bludgeon Roadu med Irci, Italijani in Meksikanci, in sva se navadila zgodaj razumeti vse, prav vse, česar ne poznajo otroci v starem kraju. Tvojo rodno hišo hoče torej zdaj z vsemi drugimi na novo zgraditi mr. Lenko, ki študira arhitekturo in je tudi že napravil načrte, in nekaj časa sem mu celo verjela, da jo bo postavil, ker je takšen otrok in ker lahko otroci delajo čudeže. Verjela sem mu mogoče tudi zato, ker mu je hotel verjeti Martin.

Moj bratranec Martin ima nemogočo ženo in hromega otroka. Hotel je biti umetnik, toda njegov oče ga ni priznal za svojega, se pravi, da mu ni dal denarja, da bi bil mogel študirati. Tukaj bi mogla midva poseči vmes — s tvojimi milijoni, dad!

Jezus, smejati se moram! Tiščim si pesti v usta, da bi se ne smejala naglas, ker bi bilo to tako nespodobno, kakor če bi se smejala na pogrebu, in od zatajevanega smeha se mi ulivajo solze po licih in mi polzijo med zobe mimo pesti, ki jih grizem, da čutim grenkoslani okus najinih milijonov v ustih.

Bilo je popoldne in iz nekdanje garaže, v kateri zdaj vsi stanujejo tako rekoč drug nad drugim, je prišla Martinova žena Mina. Prisiljeno sladko se je smehljala, kakor tedaj, ko me je zaprosila, naj podarim nji in Martinu nekaj tisoč dolarjev, da si bosta mogla na razvalinah očetove hiše postaviti novo — brez drugih. Njen obraz ni bil narejen za smehljaj in zato se je morala hudo mučiti, da je ustnice venomer tako priljudno vihala navzgor. To je močna ženska, dad, oglatih ramen, z velikimi stopali, ki stoje trdno na tleh, pretrdo, če pomislim na ubogega Martina. Ali si ljubosumna? bi rekel Miles, se zazibal v kolkih in me pogledal izpod nesramno priprtih dolgih trepalnic. Ne, ampak Martin je tako podoben meni. Podoben in nepodoben. Razdedinjen kakor jaz, in vendar poln vere — o, kakor jaz že zdavnaj nisem več.

No, Mina je prišla iz garaže na betonirani prostor, kjer so nekoč prali avtomobil generalnega ravnatelja in kjer zdaj suše novi stanovalci perilo. Jaz sem se prav tam pogovarjala z mr. Lenkom, ki je bil bos, v kratkih platnenih hlačah, z razpeto srajco na prsih, temnorjav od sonca in suh kakor trska še najbolj podoben kakšnemu plavolasemu, toda veliko mlajšemu Gandhiju. Veselo je kričal, da bi bilo pričetek nove gradnje treba primerno proslaviti, zakaj zunaj v gozdu so vsako stvar proslavljali in tudi pozneje na mladinskih progah, zlasti začetek dela, konec ni tako važen, je dejal mr. Lenko in mahal z rokami, da je bilo nevarno za vse, ki so stali v bližini. Da, torej Mina je prišla iz garaže in rekla, da je tudi ona hotela proslaviti moj prihod — prihod naše ljube dobre sestrične in teticice, je rekla.

»In zakaj ne?« je zaklical mr. Lenko. »Velika sprejemnica ravnateljeve vile je še skoraj cela. Kaj zato, če je brez stropa? Saj imamo poletno nebo in zvezde. Tam bi mogli prirediti imenitno veselico — toda kdo bo dal za pijačo?« je dodal in se zaskrbljeno popraskal za ušesom.

Tedaj je mene prevzela neka obešenjaška razigranost, res, vse je bilo tako smešno in grozno in hkrati zabavno, da me je zamikala veselica na razvalinah najine palače, da, in zaklicala sem z glasom, ki ni bil moj, temveč glas ženske, ki igra hazard z izposojenim dolarjem, potem ko je izgubila vse svoje premoženje do poslednjega centa, zaklicala sem: »Za vino bi dala jaz, če dovolite — samo če bo veselica s plesom.«

Ta trenutek je prišel Martin iz globine parka, kjer sva imela malo prej razgovor, pravzaprav se mi je izpovedal, kakor se nisem jaz še nikdar nikomur, prišel je s posebnim pogledom v oči, ki jih ni mogel odtrgati od mene, in Mina je vse opazila, Lenko pa ničesar. Veselo je

zaklical, da bomo seveda plesali, ker je v nekdanji sprejemnici ostalo še nekaj parketa.

Rekla sem: »Tako rada plešem, zmeraj sem hotela postati plesalka, toda dad me ni pustil. Mogoče bi potem ne imela občutka, da sem ogoljufana za tisto, kar bi se bilo moralo zgoditi, temveč bi vsak večer plesala na odru v luči reflektorjev in ljudje, ki bi me gledali, bi bili srečni. Ali vsaj jaz bi mislila, da so ... happy ...«

Lenko se zna na mah čudovito razvneti. Skočil je na star zaboj in začel razbijati s palico po loncu, ki ga je ne vem kje snel. »Ob devetih, tovariši in tovarišice! Veselica! V naši novi hiši!«

Drobna nora starka, ki je nekoč služila pri mojem stricu kot kuharica in zdaj živetari v nekdanjem cvetličnjaku, je odprla lino med razbitimi šipami v svinčenih okvirih, ki jih je vse prelepila s časopisnim papirjem, in zaklicala: »Majngot, ali gori?«

Tudi gospa, ki stanuje s svojim možem pri čevljarju, v nekdanji šoferjevi sobici, mislim, da ji pravijo mrs. Piskerca, se je prikazala na svojem pragu in rekla: »Ali ste tako rekoč znoreli?«

Stari čudaški čevljar, Lenkov stric, pa je stal tam na svojih okornih, zakrivljenih, kakor lesenih nogah, se prestopal in z grčavimi težkimi rokami, ki so predolge za njegovo drobno telo, opravičujoče lovil zrak okrog sebe, se smehljal s svojim sivim, dobrodušnim, žalostnim obrazom, zmajeval z glavo, kimal, hlipal in govoril, da mora imeti vsakdo svoje majčkeno veselje na tem svetu, zlasti mladina, bog ji daj srečo in moč.

Lenko se ni pustil motiti, temveč je kričal dalje: »Vabljeni vsi s soprogrami, tudi tovariš Pisker s Kastrolo!«

Mrs. Piskerca mu je požugala s pestjo in zavreščala: »Nesramnež!« Nato si je popravila naramnico od kombineže, ki ji je bila nevarno nizko zdrknila, Lenko pa je bobnal dalje po loncu, poskakoval in se vrtel na zaboju, kakor bi nastopal v cirkusu, in nas vabil vse zvečer na veselico. Nekateri so se smejali, nekateri jezili, Tinček, Martinov in Minin bolni otrok, je začel jokati v garaži, nekje daleč so se med jeznim lajanjem spopadli psi in vse je bilo hrupno in smešno. Slednjič smo se res dogovorili, da se zberemo ob devetih na razvalinah, v nekdanji sprejemnici, ki je rekel Lenko, da jo bo okrasil z lampijoni.

Meni je bilo prav. Že vse popoldne sem se na moč trudila, da bi prikrla razočaranje nad tem, kar sem tukaj našla, in upam, da se mi je posrečilo. Novega ne morem razumeti, staro je uničeno — toda kazati neprizadet, celo vesel obraz, kadar se v človeku vse maje in lomi, to pomaga, to je edino, kar pomaga. Pomagalo je, ko sem po diplomu na high school mislila, da se bom vpisala na college, pa sem

morala vse to pustiti. Pomagalo je tudi zdaj — to in misel, da jutri odpotujem in ne vidim nikoli več te tvoje hiše, dad. Samo posloviti sem se še hotela. Pozneje sem se v svojem hotelu skrbno napravila in si oblekla najlepšo obleko, za katero je rekel Jolly, da sem v nji a princess. Seveda nočem, da bi me Martin spet tako gledal kakor popoldne, vendar hočem, da bi me imel za tako lepo, kakor me je imel Milesov prijatelj Jolly, ko me je prijel okrog pasu z vitkimi, kakor jeklo čvrstimi prsti, da me je zbolelo, in mi prišepetal v uho: »But you're a beautiful girl, Amy, lepo dekle si, Amy...« Zenice so se mu širile kakor mački v mraku in res je bil okrog naju prozoren zelen mrak kakor globoka topla voda. To je bilo pod nekim drevesom v Jollyjevem novem avtomobilu, na robu Madison parka. Jolly je hitro, željno sopel, jaz pa sem bila vsa ujeta v misel, da sem tako lepa v njegovih očeh, ki me razločijo tudi v mraku — pozneje nisem bila nikdar več tako lepa.

Noč je že padala na ulico in na park okrog nekdanje hiše mojega pokojnega strica, nekdanjega generalnega ravnatelja nekdanje banke nekdanje družbe; noč na razvalino, pa na razpokano in predrto ograjo iz opeke, ki je nekoč ločila ta svet od drugega, zdaj pa so z vseh strani vdrli vanj prišleki, nezakonski otroci in pregnanci kakor midva, dad, in zaživeli kakor v posmeh vsem posvečenim izročilom na podrtiji nekdanjega sveta svoje surovo novo življenje; noč je padala, ko sem stopila skozi odprtino v zidu, kjer so bila nekoč stranska vratca, na tvoja rodna tla.

Nekje je plahutala nočna ptica, kakor bi plahutalo moje lastno prestrašeno srce — in česa sem se neki bala? Kolikokrat si mi opisal hišo, dad, ko sva se pogovarjala o nji, pa o starem kraju, in čisto jasno mi je bilo, da moram stopiti skozi stranska vratca, če hočem priti neopaženo v sprejemnico, ker držé naravnost v malo predsobo poleg jedilnice, ki jo druží s prvo sobo širok obokan prehod, razkošno prepet z žametnimi zavesami malinove barve. Iz notranjosti razvaline se je nekaj že svetlikalo — mar so se drugi že zbrali? Pod peto mojega plesnega šolna se je odkrušil kamenček in se strkljal čez vegasto izlizano stopnico praga, kakor bi bila čezno smuknila preplašena drobna žival. Male predsobe in jedilnice tako rekoč ni več, tod prihajajo zdaj v hišo grmovje, visoka trava in koprive — novi gostje, ki so se sami povabili na gostijo. Toda sprejemnico obdajajo še stene do višine človeka, in glej, tam gori luč! S pridržanim dihom sem se odplazila k odprtini, ki so jo nekoč zagrinjale bujne zavese, in se zazrla noter.

Od stene do stene so se na tanki vrvici gugali lampijoni in v dveh ali treh so že gorele sveče in metale zibajoče se sence po razdrapanih zidovih. To so bili prvi plesalci, ki so po dolgem času zaplesali svoj pošastni ples po vaši veliki sprejemnici, dad, se priklanjali drug drugemu z drsečim korakom, se odmikali in krilili okrog sebe s čudnimi pahljačami namesto rok, zdaj veliki kakor orjaki iz podzemlja zdaj drobni kakor nori škratje. Videla sem:

Sprejemnica je podolgovat prostor z velikim razdejanim kaminom v zadnji steni, ki mu vitka kariatida podpira eno stran napušča, čeprav napušča ni več, ker ga je odnesel piš eksplozije. Tudi kariatidi je odneslo dvignjene roke, pač pa se obrača njena krhka glava iz oniksa še ljubko in zvedavo proti ostankom širokega stopnišča, ki ga je videti skozi polovico velikega oboka, držčega v vežo — polovico, pravim, zakaj drugo polovico je razneslo. Stopnišče raste nekaj časa kvišku in se potem razbito pretrga nekje v somraku noči, vendar je v utripajoči svetlobi od lampijonov njegova podoba taka, kakor bi raslo kar naprej, više in više, zdaj z dvema stopnicama, zdaj s presledkom, zdaj s tremi stopnicami, zdaj z nobeno, do samega meseca, ki se je pripeljal nad rob mesta v čolnu iz mavričnih kolobarjev. Stene so razkošno opete s srebrno sivim lišajem, sočnim zelenim mahom pa z lisami, na katerih je še zmerom opaziti sledove nekdanje stenske slikarije in tapet — in celo žica električne napeljave visi z nekega zidu in se tanko, poželjivo ziblje kot ovijalka, ki bi se hotela v tem kotu razpeti do sosednje stene, kakor se je za zdaj posrečilo šele pajčevini, ki jo je v poslednji uri pred mrakom tam še urno spletel pajek, potem ko so odšli tisti, ki so tod pospravljali ruševine in rušili mir. Ožgano drevo sili s črnimi štelji vej v samo sprejemnico in jih žugajoče obrača proti kupu ometa in grušča, pomešanega z drobci opeke, ki so jih za silo pometli h kaminu, vrh pa kronali z velikim zvitim in polomljenim baročnim lestencem brez krakov in brez sveč. Skozi odprtino nekdanjega do tal segajočega francoskega okna razkošno cvete jasmín in se z bogastvom svojega večno vračajočega se poletja roga razdejanju, nepremagljiv in zmagovit v svoji lepoti, ki je niso ustvarile človeške roke. Funny, sredi sprejemnice je menda plesišče, zakaj tam je opaziti sledove parketa z vložnim vzorcem! Zraven oboka, ki ga je nekdo zasilno podprl z deskami in tramom, pa stoji razmajana lesena miza, na kateri gori stara petrolejka, tam so tudi kozarci, debeli kozarci iz motnega stekla, pa krožniki z obloženimi kruhki. Vse to čaka gostov, ki bodo menda zdaj zdaj prišli iz teme, v katero sta ovita vrt in garaža, šupa in cvetličnjak, koder novi gospodarji zdaj stanujejo.

Gledam sprejemnico, gledam jo z drhtečimi ustnicami, ona pa se mi reži s škrbinami okostnjaka, toda skozi njena gola rebra sili cvetje, da ni samo grozna, temveč tudi očarljiva in me zamika dvigniti nogo v svilenem šolnu, kakor bi hotela stopiti na plesišče. K mizi hočem, za katero stojte trije ali štirje navadni leseni stoli, toda tam sta tudi dva fotelja z raztrgano prevleko in polomljenimi vzmetmi, ki jima padajo zarjavele in skrotovičene proti tlom. Eden od njiju je holandski barok, iz jedilnice, kajneda, dad, drugi je second empire — drugo cesarstvo, vse to, kar me obkroža, kar je zdaj moj svet, pa je tretje cesarstvo, moje cesarstvo, edino, v katerem sem in bom doma.

Ti sediš v holandskem baroku, ki mu v izrezljanem medaljonu naslanjala, ovenčanem z dvema težkima putoma, zija prazuina namesto ovalne blazinice, prevlečene nekoč z brokatom. Tako sediš med obema zavitima stebričema v okostnjaku stola z visoko privzdignjenim desnim ramenom kakor ptič z obstreljeno perutjo in vlečeš glavo vase, kakor bi se hotel pogrezniti čedalje globlje v spomine, ki se bleščijo v tebi tem zmagoviteje, s tem čarobnejšimi barvami, čim bolj te v resnici zagrinja mrak, čim bolj se bliža tista neizprosna in vendar dobrotljiva roka, ki ti bo za zmeraj zatisnila utrujene pordele veke in izbrisala gube na tvojem, z rdečimi žilicami prepreženem obrazu. Riješ po spreminjajočih se mehurčkih sanjske pene — če bi stisnil pest, bi ti med prsti ne ostalo ničesar — in si tem zgovornejši, čim bolj se bliža večni molk. Tako sediš in mi praviš o veliki sprejemnici svoje ugledne družine z njenimi slikami, preprogami, lestenci, brušenim steklom, srebrnino, pozlato in vazami, polnimi rož, sediš pod guga-jočimi se lampijoni, ki jih je obesil mr. Lenko z vero v novo, lepše življenje, sediš in zadovoljno mrmraš: »Torej sva vendar prišla sem, Amy! Rekel sem ti, da se bova nekoč vrnila.«

Za teboj vije roke ma, vsa siva, vse življenje nekoliko zaničevana in zapostavljana, ker se ni rodila v tako imenitni hiši, dokler se nisem tudi jaz navadila gledati nanjo nekam prizanesljivo in z rahlim prezirom in dokler ni, vsa siva in zagrenjena, prezgodaj umrla — vije roke in jih sklepa in se vrti in obrača v čudnem poslovilnem plesu in odhaja od naju med razpoke v steni najine velike sprejemnice, odhaja kakor Miles, ki ga spremlja moj ljubček Jolly in Jollyjev plašč je težji od Milesove — od pištole v žepu.

Že hočem steči k tebi, kar me ustavi neko škrabljanje, ki prihaja iz veže izza stopnišča. Slišati je tako, kakor bi se tam neskončno previdno in vendar živčno obračala neka zahrbtna žival, in tedaj zaslišim tudi glas — hvala bogu, glas živega človeka, ki ga celó poznam, zakaj mislila sem že ... o, česa se vsega človek ne domisli na takšnem kraju

ponoči! Spoznala sem glas mr. Piskerja, tistega, ki stanuje z ženo pri čevljarju v garaži poleg Martina in Mine. Glas zveni pridušeno, vendar je jasno razločiti besede, ki pretrgajo moj čar in preženejo tebe, dad, in tvoje daljne spomine, da prhnete v temo za obok, kakor bi sto nevidnih nog zletelo in završalo po razbitih stopnicah navzgor in se spremenilo v utrinke, ki v tisočinki sekunde potonejo v noč. Glas pravi precèj jezno:

»Podvizaj se, hudiča, dokler jih še ni tu!«

»Toda možek, jaz imam tako nežne roke, sploh sem delikatna,« pravi ona.

»Ti bom že dal tvojo prekleto delikateso,« se moški ne more premagati, da ne bi zakričal. Tedaj je slišati trušč, kakor bi se opeka prevračala. »No, dobro je tako. Tega zdaj ne bodo našli,« pristavi nato tiše in zadovoljno mr. Pisker.

»Auuu!« zavpije ženska.

»Šššš!« jo posvari on.

»Nekaj mi je padlo na nogo!« javka mrs. Piskerca in pripleše po eni nogi v sprejemnico. Moram ti jo posebej predstaviti, dad. Zelo bujna ženska je, ne več tako mlada, a še zmerom dovolj zala in spogledljiva z globoko razgaljenim izrezom na obleki, na kateri pokajo vsi šivi. Njeni drobno nakodrani lasje so medeno rjavi, pa tudi koža ji diši kakor po medu in mokre oči se ji poželjivo leskečejo skozi vejice, ki si jih črno barva.

»Moje edine najlonce,« vpije, se zvija v bokih, se sklanja k nogi, si gladi meča in kaže razparano nogavico, pravzaprav kaže vse drugo na sebi — ker ni drugih zraven, vsaj lastnemu možu.

Toda tega zanima ta trenutek nekaj čisto drugega. Eden tistih moških je, ki se imajo še pri štiridesetih letih za mladostno nepremagljive in vlečejo nastavek trebuha vase, kadar govorijo z mlajšimi ženskami, na videz ga je sama vnema in prizadevnost, njegove drobne prebrisane oči zro iz gladkega rjavega obraza izpod gladkih rjavih las samovšečno in priliznjeno, krepko je odišavljen z duhom po ponarejenih vijolicah, na roki se mu svetli ponarejen zlat prstan s ponarejenim diamantom.

»Molči — ali pa ...« grozeče zagodrnja.

Ona pa se pri priči bojevito postavi na obe nogi in zakliče: »Kaj?«

»Ti táko pritisnem ...« pravi še vedno grozeče njen mož in konča stavek z zgovornim gibom.

»Ti bi me res pred vsemi blamiral!« zavpije mrs. Piskerca in se še nekoliko bolj razkorači.

»Uh, sit sem te že do grla,« zamrmra mr. Pisker. To je pravzaprav umik in ona to čuti, zato se posmeje in se mu z obema rokama zakadi v lase, on pa se je otrese, da ženska skoraj odleti po tleh, vendar se ujame in se mu zaleti s pestjo pod nos, on pa jo pograbi za obe roki ter jo začne premetavati z nekim užitkom, s prav takšnim užitkom pa ona vrešči in se ga otepa, čeprav ji on venomer zabičuje, naj bo vendar tiho. To bi trajalo ne vem kako dolgo, ko bi ta mah ne stopila skozi veliko odprtino v zidu, kjer se je nekoč odpiralo na verando trojno francosko okno, mr. Lenko in njegov stric čevljar.

Lenko je prišel s harmoniko, stric pa z dvema steklenicama pod pázduho. Mladi je osupnil, stari pa ne, ker je bil takšnih prizorov med zakoncema očitno že dodobra vajen.

»Stojte, vi!« je Lenko preteče zaklical Piskru in s pokroviteljsko kretnjo objel ihtečo mrs. Piskerco, kolikor ga ni pri tem ovirala harmonika, dokler ga ni gospa odrinila, stopila na moževo stran in izjavila, da jo sme Oskar udariti, kadarkoli ga zamika, in nato ga je začel Pisker preteče vpraševati, zakaj se praska, kjer ga ne srbi, čevljar pa je začel vse skupaj miriti: »Priateljstvo, ljubčki moji, je ena najlepših lepot na tem božjem svetu, in žganje, pristni domači češnjevci, je druga najlepših...«

Lenko je medtem pomolil roko gospé in jo popeljal k enemu od naslanjačev, mislim, da jo je posadil na second empire, in čevljar je ponudil eno od steklenic Piskerju in ga krotko vprašal: »Ali ga boš požirek, Oskar?«

Pisker se je postavil na prste in tudi sicer je kar zrastel, vzdignil brado in ledeno hladno rekel: »Ti dobro veš, da pijem samo Piv-ko!« To je menda nova brezalkoholna pijača, ki jo je sam izumil in za katero je šele popoldne ponujal meni licenco za Ameriko.

»Pa vendar, med brati,« je še bolj krotko zabrundal čevljar in ga pogledal s sinjimi očkami prevejano in hudomušno. »Srkn! Greje!«

»Uh, vi moški,« je zakričala mrs. Piskerca, »kakor bi ne bilo že dovolj vroče!« In prekrizala je noge in krilo ji je zdrknilo nad obla kolena, prekrizala je še roke za tilnikom, da so se ji prsi napele proti mlademu Lenku, ki je rahlo prebiral s prsti po tipkah na harmoniki in se delal, da tega ne vidi.

Tudi Pisker je prekrizal roke, ampak na prsih. »Jaz stojim tudi v zasebnem življenju v bitki za čim večji porast zauživanja naših brezalkoholnih proizvodov,« je strogo dejal. »V največje zadoščenje mi je, da se je začel interes po brezalkoholnih pijačah celó iz najvišjega foruma— iz samega vodstva prehrabene industrije — in zato tudi med štirimi očmi neomajno pijem Piv-ko«, je dejal še zmerom

smrtno resno in z bliskovito naglim gibom izpulil čevljarju steklenico, si jo nastavil na usta in napravil dolg, neskončno dolg požirek. »Hu! Žge!« je potem zaklical, se pretirano stresel in si s hrbtom roke obrisal usta.

»Oh, možek, ti ga spet kronaš!« je zavpila Piskerca.

»Stoj, smo še drugi tukaj,« je kakor prestrašeno rekel čevljar, mu vzel steklenico, še sam napravil požirek in jo nato ponudil svojemu nečaku.

»Drugače ne pijem,« je rekel mladi človek in se posmejal z vsemi zobmi in široko razgaljenimi dlesni in ličnice na njegovem mladem, suhem pegastem obrazu so se še bolj napele in Adamovo jabolko mu je zaplesalo po grlu navzgor, ko je nagnil glavo in ga srknil. »Na našo gradnjo!« je zaklical in hotel spet piti, tedaj pa je zaklicala gospa na naslanjaču, da menda ne bodo pili kar iz steklenice, kakor bi ne poznali manir.

»Še blamirali me boste!« je rekla in zahtevala, naj si Lenko naliže žganja v kozarec, in tudi sama si ga je nalila poln kozarec, čeprav je rekla, da je že njen rajni papa dejal, da žganje ni za dame, temveč samo liker, potem pa je vendar izpraznila svoj kozarec in se niti namrdnila ni.

Ta trenutek sta se pri velikem vходу — hotela sem reči, med francoskim oknom, ki drži na verando — prikazala Mina in Martin in Mina je rekla Martinu, kakor bi ne bilo nikogar drugega tam: »Mislila sem, da teh tipov ne bo zraven.«

Pokazala je na mrs. Piskerco, ta pa je zavpila: »Kdo je tipa? Vi sami ste tipa!«

»Tovarišici,« je pomirjevalno rekel Lenko, »to je veselica, ne sabljanje!« In kakor bi hotel preglušiti vsak morebitni prepir, je na vso moč zaigral na harmoniko.

Tedaj je vstopila drobna nora starka, ki je bila pri mojem pokojnem stricu kuharica, vstopila je na moč slovesno, kakor bi tuš na harmoniko veljal nji. Resnica je, da je po vsej pravici visoko držala drobno ptičjo glavo, zakaj lase si je bila prepela z zaponko, v kateri je tičalo veliko nojevo pero. Bilo je svetlovišnjevo; ko bi bilo črno, bi bilo čisto podobno tistim, ki jih ponekod nosijo na glavah pogrebni konji. Vendar to še ni bilo vse — oblekla je bila večerno obleko z dolgim krilom, pošito s črno in srebrno bleščico. Obleka je bila očitno sešita za veliko zajetnejšo gospo, kar mrs. Cimbare ni motilo, temveč si jo je čez pas enostavno prevezala z ruto in jo tako stisnila. V roki je držala pladenj s kolački, v katere je zdajci uprla pogled z napeto

pozornostjo, držeč glavo po strani, kakor bi jo bilo slednjič vendarle upognilo težko nojevo pero.

»Napekla sem piškotov.« je rekla. »Te so gnedige frau posebno radi jedli.«

»O, in kje ste dobili to krasno obleko?« je zaklical Lenko in se začel od veselja tolči z eno roko po stegnu, medtem ko je z drugo še zmerom prebiral tipke na harmoniki, ki mu je visela na jermenu okrog vratu.

»Bila je gospenja — bog jim daj večni mir in pokoj!« je začivkala starka. »Ko je hišo razneslo, je šlo vse vsaksebi in sem ostala cela samo jaz, ki sem šla na vrt po peteršiljček. Tudi omara z gospenjimi gvanti je šla na kosce, le tole obleko je odpihnilo na bližnje drevo, pa enega lakastih čevljev, ki so jih imeli gospod generalni direktor ravno pripravljene, da jih obujejo, ker so pričakovali gostov. Snela sem obleko z drevesa in si rekla: Fani, tole so gnedige frau namenili tebi za spomin in zato, da bi včasih molila za njihno dušo. Dosihmal ni bilo prilike, da bi jo oblekla, toda nocoj, ko so spet gostje v hiši...«

»No, ženina bi rada dobila.« ji je segel v besedo Pisker.

»Ej, kakšne se ti znebi!« je do malega vzradoščeno zaklicala starka, postavila pladenj na mizo, pred Mino, ki jo je grdo gledala, in zdajci uzrla čevljarja na kupu opeke. »Zakaj si sedel tjakaj, šuštar? Sedi pri gostih — ali ta ne ve, kaj se šika!«

Tudi Lenko se je smejoč se obrnil k staremu: »Zaplesali bi, stric!«

Mrs. Piskerca pa je vstala z naslanjača, ki mu je pri tem neka vzmet tako silovito počila, da so se vsi zdrznili, stopila k čevljarju in rekla: »Pa bi z mano, Bertl!«

Nasilno je odvelkla čevljarja na sredo sprejemnice, tja, kjer je bil ostanek parketa nared za plesišče, in ga začela vrteti pa obračati, naj se je še tako potil, zdihoval, hlipal in jo prosil, naj ga pusti. Nekaj časa so se vsi tako smejali, celo Mina, da me niso precej opazili in so se obrnili k meni šele, ko je drobna starka zaklicala:

»Majngot, naša dušica so prišli! In kako lepi so, kako elegantni!«

»Amy!« je zaklical Martin, mene pa je zmedlo, ker je mrs. Piskerca začela ploskati in vpiti: »Atomska bomba!«

To je izrabil čevljar, da se ji je iztrgal. Zaklical je: »Tovarišija, v sosednjem prostoru imamo sodček z vinom!« In ucvrl jo je na levo, v delovni kabinet pokojnega strica, ki ga je zdaj stal samo še vogal, ravno toliko, da so mogli obenj nasloniti sodček, postavljen na dve kratki bruni. Za njim so navalili tudi drugi, le midva z Martinom sva ostala še v sprejemnici, kakor bi hotela plesati. Poleg naju je vztrajala

tudi drobna nora starka, kinkala z žalobnim nojevim peresom in govorila:

»Ta hiša je zdaj naša, ljudska, pravi študent. Tudi tvoja je, Fani, mi je rekel zelenec. Kako moja? Saj so vendar her generaldirektor vse življenje prebivali v nji in komandirali poslom. Tega moja pamet ne zapopade... Ali če je tvoja, Fani, zakaj ne postrežeš gostom? Piškotov si jim že napekla, ali gospod so jih svojčas drugače gostili, s šampanjcem so sladkali ministre in generale pa bane. Mora ga biti še v kleti!«

Pogledala je okrog sebe z omotičnim pogledom, se zdajci nečesa lokavo domislila, snela enega od lampijonov in odšla v vežo, za stopnišče, kjer sta se prej mudila Pisker in njegova žena. Slišala sva jo še, kako je rekla: »Odmetati bi morala, Fani, opeko. Pod to je loputa...«

Martin mi je ponudil kozarec žganja in izpila sem ga na dušek. Never mind. Nekakšna zadrega naju je uklepala. Tudi Martin je izpraznil svoj kozarec do dna, jaz pa sem rekla: »Nocoj je zelo zabavno.«

In spomnila sem se, kako je šele popoldne v skritem kotu parka slonel ob meni ves predan in brez moči, po svoji izpovedi gol in sproščen, odrešen po meni, kakor bi mu bila veliko več dala, kot da sem ga samo poslušala — kakor bi mu bila dala vse, kar more dati ženska moškemu, da ga osvobodi od njega samega, od neznosnega bremena vase zaprtega, vase zazrtega moškega jaza. Nisem čutila do njega tistega, kar sem nekoč čutila do Jollyja, bilo je nekje med sočutjem in zmagoslavjem in željo povzdigniti ga, kakor bi mogla s tem povzdigniti sama sebe.

»Čudovita si, Amy,« je zdajci zamrmral Martin.

V svetlobi zibajočih se lampijonov je bil njegov obraz pretresljivo lep, neprijetno lep za moškega, in nehote sem ga morala primerjati s krepkimi in izzivalnimi Jollyjevimi potezami, z jeklom v njegovih svetlih očeh, ki je prebadalo, in očarljivim in okrutnim nasmeškom na polnih ustnicah. Martinovi temnoplavi lasje pa so bili za spoznanje predolgi, njegov obraz prenežen, kratka zgornja ustnica preobčutljiva, oči prevelike in premehke, vse je bilo tako, da se je nekje v meni porajala želja, vso to neumestno, nezaželeno, zgrešeno ljubkost zmaličiti in raniti, se vsekati vanjo globlje kakor z nohti, vgristi svoje razočaranje nad njim in vsem, česar nisem našla, svoje razočaranje in bolečino nad seboj, v njegovo gladko, svetlo, nemoško polt, da bi trpel in me sovražil in mi bil še bolj strastno vdan. Vse to mi je hkrati z žganjem zagomazelo po telesu, mi nakodralo ustnice in zožilo oči, da sem zrla vanj skozi priprte veke, prestrašena sama nad

seboj in čudno vzradoščena, negotova in trdna, vroča in hladna hkrati, dokler me ni Martin vprašal: »Kaj ti je, Amy, kaj ti je?«

Jaz pa sem rekla spet samo: »Never mind!« si ovlažila ustnice, ki so že bile vlažne, in ga poprosila, naj mi da še piti — karkoli že — nato pa se obrnila proti Lenku, ki je pristopil k nama s harmoniko in vprašal, ali naj spet zaigra za ples. Zaklicala sem mu, da bi rada z njim plesala, čeprav brez godbe, in temno je zardel, odložil harmoniko in me objel za ples, držeč se na moč slovesno in leseno, ko me je začel obračati ne dosti bolj spretno kakor prej njegov stric Piskerjevo ženo. Sploh se je na vsem lepem zelo zresnil in me poprosil, naj se odpovem svojemu razredu. Moje milijone bova podarila državi, je rekel, potem bo pa že kako. Ko je tako uredil moje premoženjske zadeve, je silovito poskočil. Toda nisem se zato odtrgala od njega, ker mi je stopil na nogo — storil je to tako odkrito in nedolžno, da mu res nisem mogla zameriti — odtrgala sem se in zbežala proti vrtu, ker me je nenadoma obšla neka žalost nad vsem, nad vsem.

Medtem so vsi navreli v sprejemnico in mrs. Piskerca je že spet vpila: »Oh, možek, nikar ga ne kronaj!«, Pisker pa se je držal nekoliko bolj ravno kakor po navadi, krožil z roko, v kateri je držal kozarec, po zbrani družbi in govoril: »Prijeteljčki, saj nocoj menda proslavljate pričetek svoje gradnje? Kar pozabil sem, da že ves čas pijem na vašo novo hišo, pa na vaš gradbeni kolektiv, kakor temu pravi naš mladi bivši junak in bodoči arhitekt. Eks!« je zaklical mr. Pisker, stisnil črne, kakor bucike ostre oči, nagnil glavo in izpraznil kozarec, vsi drugi pa so trčili in izpraznili za njim, razen Mine, ki je, kakor sem videla, iskala z očmi mene in se mi prisiljeno nasmihala v neki slutnji. Nato je bilo kratek trenutek, kakor da je vino izravnalo vsa nasprotja med njimi, nekam pomenljivo in ginjeno so se gledali in si kimali in čevljar je objel svojega nečaka in mu pritisnil moker poljub na lice.

Zdajci je Pisker dvignil roko kakor govornik na odru in nadaljeval s sladkim nasmeškom, govoreč gladko in priliznjeno, uživajoč nad lastnim glasom:

»Golobčki moji, zelo sem vam hvaležen za pijačo in piškote, toda povedati vam moram, da sem vas naznanil milici, ker podirate stene te hiše in odnašate opeko, ne da bi vas bil kdo za to pooblastil. To ni samo pričetek vaše gradnje, ljubčki, ampak tudi konec. Pijmo še na konec!« In vzel je čevljarju iz rok steklenico, ki jo je ta ljubosumno pestoval, si spet nalil in zaklical: »Sicer pa — naj se veselica kar nadaljuje!«

»Čakajte, čakajte,« je rekel Lenko.

»Vedel sem, da nekaj kuha,« je zajavkal čevljar. »Ali da bo šel na milico, tega bi si ne bil mislil! Ravno ta na milico — sveta pomagavka!«

»In zakaj ravno jaz ne?« je izzivalno vprašal Pisker.

»Ker bi jih moral biti že sit,« je zavpil čevljar in mu skušal izpuliti steklenico, ki mu jo je oni hudobno izmikal.

»Bertl!« je svareče zaklicala Piskerjeva žena. »Ali si pozabil na obljubo?«

»Odkar so te imeli v areštu!« jo je prevpil čevljar.

Njegov nečak mu je položil roko na rame. »Kaj govorite?« je zaklical, medtem ko je Martin odsotno slonel ob porušenem kaminu in strmel v nebo, kakor da vidi tam nekaj neskončno zanimivega, in je Mina sklepalala roke in zmajevala z glavo in vpila, da si je to mislila.

»Mi trije smo sedeli,« je rekel čevljar, ki so se mu po obrazu ulivale pijane solze. »Jaz samo kratek čas, Piskerjeva pa dve leti, dve leti in pol, kakor v narodni pesmi, ljubi moji.«

»Stric,« je rekel Lenko presunjeno, »nikdar mi niste povedali, da ste bili zaprti, stric!«

Mina je kričala, s kakšnimi ljudmi imaš dandanašnji opraviti v lastni hiši, stari pa je gledal nečaka z očmi, ki so boleče utripale, njegov razorani obraz se je kremžil in zdrzal, tako se je trudil, da bi ne planil v glasen jok.

»Vse svoje žive dni sem bil pošten,« je zatarnal in proseče dvignil roke, »pošten, kakor me je učila ljuba mamica, ki mi je govorila: Bertl, drugega ti nimam zapustiti kakor sveti križ božji na čelo pa nauk ‚Bodi pošten!‘. In bil sem pošten, ljubi sinko, dokler me ni ta lump, ta huncvet, pregovoril...«

Piskerca je zavreščala: »Ne poslušajte ga, on je popolnoma pijan in nor in sploh ne ve, kaj govori!«

»Usnje smo kradli v rajonski čevljarni!« je zastokal stari.

»Oh, moje srce,« je zavpila Piskerca in omahnila na naslanjač, katerega vzmeti so pod njeno težo spet hreščeče poknile. »Vsak trenutek lahko umrjem,« je rekla, toda nihče je ni poslušal.

Lenko pa je rekel še zmerom presunjeno: »Kakšne težave imam z vami, stric!« In potem se je obrnil proti Piskru in rekel: »Ali vas ni sram, Pisker?«

Toda Pisker ni z ničimer pokazal, da ga je sram, narobe, še bolj se je napihnil. Dvigal se je na prstih, krilil z rokami in tako glasno in naglo govoril, da mu je letela slina iz ust kakor pršec iz vodometa in so se mu vsi umikali.

»Odsedel sem svoje in precej spet dobil novo službo,« je kričal, »ker se za človeka, ki je spretno kradel, podjetja potem kar pulijo —

to je spričevalo, da je gospodarsko verziran. Vi drugi pa še pridete na vrsto!»

Mina je rekla Martinu: »Ali ti nisem rekla, da pustite to nesrečno razvalino pri miru, dokler je sodišče nama ne prisodi? Ali ti nisem stokrat rekla...«

»Daj no, draga,« ji je še zmerom odsotno segel v besedo Martin.

»Sicer pa so me tam notri čisto spreobrnili in zato vpričo mene že ne boste kradli, se pravi, podirali ljudskih sten,« je kričal Pisker.

»Vi, kaj če bi nas zapustili?« ga je vprašal Lenko bojevito, z naježenimi lasmi in stisnjenimi pestmi, kakor da se ga bo zdaj zdaj lotil.

»Zakaj? Tukaj stanujem prav kakor vi. Ej, muzikanti, zaigrajte! Pisker ne gre nikamor. Pisker se počuti na razvalinah doma.« In kakor bi hotel to še pribiti, je sedel kratko malo na tla in po turško prekrizal noge. »Kaj je to — nobene muzike?« je vprašal in se užaljeno ozrl. »Novi graščak zahteva, da igrate. Pisker plača vse.«

»Oh, možek, nikar ga ne kronaj,« ga je prosila žena, ki si je ta čas opomogla od srčnega napada. Mina pa je začela kričati, da tega ne bo več ne gledala ne poslušala in da zdaj odhaja. Hotela je odpeljati Martina s seboj, vem, da je samo to hotela.

Zdajci je čevljar pokleknil pred nas in spet proseče iztegnil roke. »Prijelo me je, ljubi moji, da bi se vam izpovedal. Kako me je ta Herodež preganjal še potem, ko smo vsi trije prišli iz arešta, se vselil v mojo sobico, da nisem mogel vzeti svojega ljubega nečaka k sebi, ampak sem ga moral poslati spat v šupo med kure... kako je jemal od mene denar, juglar salamenski, in sem mu dajal vse do poslednjega ficka, ker me je še zmerom težil moj greh! Ali zdaj mi je prišlo z jezika in duše in vas srčno prosim, da mi odpustite, bratje in sestre, odpustite pijancu...«

»Martin, z menoj!« je grozeče zakričala Mina.

»Usnje sem kradel, ko ni bilo čevljev dobiti, da sem delal čevlje potrebnim ljudem, bilo je iz usmiljenja, čeprav sem nekaj zraven zaslužil, ljubi moji, ali vseeno je bil greh!« je tarnal dalje čevljar in se tolkel s pestmi po čelu.

Martin je uprl vame proseč pogled, ki se ni mogel odtrgati od nekega upanja, neke želje in ki ga je prestregla Mina. Zatopotala je z nogami po tleh in zavpila: »Torej grem brez tebe!«, misleč, da ji bo sledil, ko je besno stekla na vrt, on pa je ostal med nami.

»Zakaj mati mi je rekla, Bertl, pošten bodi!« je zdaj naglas jokal čevljar. »Sveti križ božji mi je napravila na čelo in me poljubila in izdihnila blago dušo!«

»Ali boste pustili, da nam ta malopridnež skazi večer?« je zaklical Lenko in pokazal s prstom na Piskra, ki je še zmerom sedel na tleh, se pijano zibal in smejal.

Zdajci se je oglasila izza podrtega stopnišča drobna nora starka. Začivkala je: »Bertl, Bertl! Odmetala sem opeke z lopute, ki zapira vhod do gospodove kleti. Zdolaj mora biti še šampanjec. Pridi mi pomagat!«

Pisker je planil na noge, kakor da ga je kača pičila, za ženo, ki je že zdrvela v vežo, od koder je bilo slišati njeno vreščanje: »Možek, možek! Stara že leze dol! Je že v kleti!«

»Vrat ji zavijem!« je zakričal Pisker in strahovito izbuljil oči, toda Lenko ga je zadržal, tako da je mogel čevljar odklamati mimo njega v sosednji prostor, Martin pa mu je sledil, toda trenutek nato spet pridrvel nazaj, vpijoč: »Prinesite luči!« Potem je sam pograbil petrolejko, ki je stala na mizi, in stekel, držeč jo visoko nad glavo, proti odprtini, ki se nam je razodevala za stopniščem, jaz pa sem mu sledila, medtem ko je Piskerca vreščala kot obsedena in se je Pisker skušal otresti z brcanjem in suvanjem Lenka, ki se ga je držal, kakor bi mu šlo za življenje.

»Kolesa!« je zaklical Martin, ko je posvetil dol. »Stavim glavo, da so ukradena.«

Piskerca je zavpila: »Možek! Jaz bežim! Vidiva se, ko boš spet na svobodi!« In nismo se še dobro zavedeli, ko je ni bilo več med nami, pobegnila je v temo, na vrt.

Čevljar je bil zdaj že zdolaj pri starki. Klical je iz kleti: »Lenko! Stara je odkrila razbojniško jamo!«

Ta trenutek se je Pisker nehal ruvati, streznil se je in nekoliko otrpnil, Lenko pa mu je rekel: »Dobro, da so vaši prijatelji od milice že opozorjeni!«

Od zdolaj je klical čevljar: »Ure, radijski aparati, preproge!«

»Zdaj razumem, zakaj ste se upirali naši gradnji,« je težko sopeč rekel Lenko. »Zaradi svojega tatinskega brloga! Tat prekleti!«

»No, in kaj potem?« mu je mirno odvrnil Pisker. »Pri nas vsi kradejo, toda nekateri nimajo prilike — tisti so potem poštenei.«

»Lump!« je zavpil Lenko in se zakadil v Piskra. Spet sta se začela ruvati, in medtem ko je skušal nasprotnika premlatiti, so vrele iz Lenka užaljene besede, kakor bi švigale na vse strani strele in prebadale oblak prahu, ki se je dvigal okrog njiju. Lenko je hlipal, da ne zameri Piskru toliko kriminala — sunil ga je s pestjo pod rebra — kakor reakcionarno miselnost, če veš ti, dad, kaj je to? Spet je njegov udarec počil kakor strel po gladkem Piskrovem životu, ki se ga je

oprijemala prepotena svilena srajca. Tedaj je popadla tudi Piskra divja besnost in z glavo se je zaletel Lenku v trebuh. Lenko pa je zatulil in ga odrinil s takšno močjo, da je oni kar odletel na kup opeke za kaminom, in še medtem ko je frčal po zraku, ga je vpraševal Lenko skoraj jokaje, kako je mogel zaradi svojih osebnih koristi stati ob strani in celo nasprotovati tistim, ki so se trudili, da bi postavili sebi in drugim na teh razvalinah lepši dom? Piskrov obraz je bil pomazan s peskom in krvjo, gledal je Lenka začudeno, nato pa se je bliskovito vzel na noge in z enim samim divjim skokom planil skozi odprtino nekdanjih francoskih oken v varno zavetje mračnega vrta. In Lenko ni utegnil zakleti do kraja, ker je že dirjal za njim v noč, da je bilo slišati pokanje vej in divje lomastenje in padanje in klice, ki so se oddaljevali in slednjič zamrli.

Vse to se je zgodilo tako naglo, da sem komaj utegnila vsemu slediti, in vrgla sem se Martinu na prsi, kakor bi me bilo strah, čeprav me ni bilo, ampak me je vse samo zabavalo, Martin pa me je objemal, kakor da me hoče zavarovati pred Piskerjem, ki je že zdavnaj pobegnul in ni bil nikomur nevaren. Njegove roke so bile zelo vroče in čutila sem, kako je moj goli hrbet gladek in hladen pod njegovimi prsti, in rekla: »Oh, my dear!« in zamižala, lampijoni pa so se gugali nad nama z veščami, ki so si v peklenskem nagonu samouničevanja palile krila, in oba sva trepetala in se umirila šele, ko se je primajal v sprejemnico čevljar z dvema steklenicama šampanjca, ki ju je prinesel iz kleti, in klical:

»Še svoj živi dan nisem pil šampanjca!«

Drobna nora starka je prišla za njim, noseč na palici barvast lampijon, ki se je upogibal, zibal in priklanjal prav kakor nojevo pero na njeni glavi. Čivkala je:

»To je Buvje, ekstra drag.«

»Naj bo drag ali cvaj, zdajle si ga Bertlček privoščil,« je zamomljal čevljar, pozabljajoč z nedoslednostjo pijanca na gorje, ki ga je še pravkar trlo. »Skupaj ga popijeva, stara, ker so drugi že vsi šli spat! Ej, ej — nastavi kozarec!«

»Pazi, počilo bo!« je čivknila starka.

Čevljar je ta čas odmašil steklenico, iz katere je buhnila penasta pijača.

»Hudimana!« je zavpil in skušal zajeti šumečo tekočino, pa se je ves polil. »To ni pijača, to je mitraljez!« se je zakrohotal in slednjič se mu je le posrečilo, da je prestregel razpenjeni curek z usti, ki so zijala kakor žreló grotesknega tatrmana ob izlivu kakšnega starinskega žleba. »No, daj še ti, stara kavka!« je rekel in natočil starki, ki

mu je podstavila kozarec, držeč ga z odlično ukrivljenim mezincem, medtem ko je prav tako odlično šobila ustnice.

»Kakšne ti kvasi!« je vzradoščeno začivkala in nekam spogledljivo zasukala oči.

»Ali nisi rekla, da bi plesala z menoj?« jo je vprašal in poskočil. »Tale me privzdiguje!« In objel jo je čez pas in resnično zavrtel, da so se majali lampijoni nad njima, medtem ko je okorno obračal starko in pel: »Hohiho, hohiho!« in je zunaj skovikala sova in sva se midva z Martinom držala za roke in se tresla, ne vem ali od groze ali od smeha. Sence, ki so jih metali lampijoni po stenah, so plesale z njima svoj nori ples, kakor bi bila vsa sprejemnica polna gostov, med katere je tu pa tam vrgla senco svojega peresa drobna nora starka in Bertl senco svoje gole lobanje, in tako je vse mrtvo pa pozabljeno oživelos šepetanjem, hihitanjem, šumenjem, drsanjem, potrkavanjem, skovikanjem in vzdihovanjem, ne, to je bil veter, in starka se je sprenevedavo obračala in vpila: »Majngot, kaj bodo rekli heršaften, ki naju gledajo — tako sram me je.« In potem se je začela blazno smejati, s piskajočim, otožnim žvižganjem viharja, ki se lovi skozi zapuščene dimnike v podrtem mestu, in nekje blizu je prav tako žalobno zažvižgala nočna ptica in sence so se stresale, kakor bi se krotovičile od neslišnega pošastnega smeha, starka pa je vpila: »Ne stiskaj me tako, če ne si bodo gostje še kaj mislili!«

Z Martinom sva pila šampanjec iz druge steklenice, ki jo je pustil čevljar kar na tleh, pila sva pohlepno, iz boleče potrebe, ki jo začutiš ob neki uri, ko bi dal tudi življenje, samo da bi ugonobil resničnost in se premaknil v svet, v katerem telo nima teže in plešejo misli kakor tiste večje okrog lampijonov. Čutila sem, da postajam čedalje bolj omotična, sprejemnica okrog mene se je počasi zibala in obračala, s starko in čevljarjem vred, ki sta plesala čedalje hitreje, in nato se je tudi sprejemnica začela hitreje obračati in je bila zdaj že polna pozlate in kristala in rož, starka pa je zaklicala:

»Vidiš tam baronico Kodelijevo, tisto, ki so konja rajtali in vzeli čisto mladega moža, čeprav so imeli že dobrih šest križev? Strašno sta se imela rada, ona mu je dajala svoj denar, on pa jo je venomer poljubljal in ji govoril: Srček moj, angelček moj...«

Vem, da sem bila pijana, tako pijana kakor sem mogoče zdaj, dad, ampak res sem jo videla — baronico, podobno drobni nori starki, in poleg nje je stal še nekdo in nisem se začudila, ko se je starka priklonila in zaklicala: »Gospod generaldirektor! Tak so vendar že prišli!«

Bil je v fraku, z bleščečim se odlikovanjem, z belim metuljčkom pod roznato negovano brado, toda z enim samim lakastim šolnom. Govoril je skozi zobe in dvigal lepo drobno roko s težkim pečatnim prstanom na mezinu.

»Kje je moj drugi čevljar, Fani?« je vpraševal starko — namrgodeno, z izrazom užaljenega začudenja na vzbočenih obrvih — hkrati pa kazal nogo v svileni nogavici.

»Majngot, se ne spominjate, gnediger her?« je vreščala starka. »Pri bombardiranju ga je odneslo na drevo.«

»Hohiho, hohiho,« se je naprej drl čevljar, vrteč se okrog starke, ki se je zdajci nečesa domislila in rekla:

»Toda Bertl bi vam lahko napravil novega.«

»Kaj?« je hripavo zagodrnjal čevljar. »Komu?«

Starka ga je trdno prijela za roko in ga peljala k stopnišču ter se tam priklonila. »Našemu gospodu!« je začivkala. Po njegovem prestrašenem obrazu sem sklejala, da ga vidi tudi on. Začel je vpiti, da ne more napraviti čevlja nekomu, ki ga ni, in se ritensko pomikati proti izhodu na vrt, izvijajoč se starki, ki ga je še zmerom držala čvrsto kakor v kleščah.

Moj stric si je pogladil sive ostanke las na sencih in prezirno stisnil ustnice. Visoko nad njim, na galeriji, ki je ni bilo več, so se začeli prvi previdni in razločni zvoki gosli, ki so začenjale valček, iz sprejemnice pa je prihajal zamolkli šum množice, ki se je gibala v nji in ki se ji je starka priljudno priklanjala, venomer govoreč: »Kistiand, gnedige frau!« in »Klanjam se, gospod direktor!« in »Gospod minister, velika čast za našo hišo!« in »O, gospod župan, tudi vi!« in »Kako lepo, gospica, da ste prišli še za časa!« Medtem ko je tako brbrala in je čevljar čedalje bolj prestrašeno in trezno gledal, pa si je moj stric snel zlatoobrobljena očala, si jih obrisal z odišavljeno rutico in si jih spet nataknil na orlovski nos.

»Vi seveda mislite,« je zanosljal, »da nimam telesa in da potem-takem ta svet ni kraj, kjer bi mogel biti, najsi bi vam že sama okoliščina, da morete misliti o meni, morala nadvse jasno pričati, da sem, zakaj tudi za druge stvari, ki vas obkrožajo, nimate drugega dokaza kakor svojo podobo o njih, tako da je vse, kar vidite ali si želite videti, zgolj iz snovi, ki so jo stkale vaše misli in predstave, in živim potem-takem tudi jaz, čeprav brez telesa, v vaših glavah svoje neizbrisno življenje in sem vse, kar sem zmeraj bil.«

Zdajci mu je prhnilo nekaj črnega okrog temena — trije, štirje netopirji, ki so drug drugega slepo podili, in čevljar je zakričal: »Na pomoč!« in pobegnil na vrt, starka pa je planila za njim ter klicala:

»Hej, postoj, čevelj ti bomo plačali!« Tako sta izginila v temi, med množico razigranih obrazov v sprejemnici pa je završalo, zaprasketalo, kakor bi zagorel kres, in nato se je vsa pisana, prerivajoča se, plešoča truma zlila najprej v eno samo temno gmoto, v eno samo senco, ki je padla na stopnišče, pod katerim ni bilo več nikogar, zvoki violin so utihnili, jaz pa sem se opotekla in glasno kriknila. Martin me je prestregel, da nisem padla ter objel. Spet sem začutila kako divje mu utripa srce v prsih, ob katera sem se naslanjala. Zahlipala sem: »Videla sem tvojega očeta, Martin — videla sem ga!«

»Sanjaš, Amy,« je rekel Martin. Z roko sem si potegnila čez oči in nato spet pogledala. Nad temnim stopniščem so ljubko in spokojno plavale utrinjajoče se drobne lučce — kresnice. Lepo in tiho je bilo okrog naju in jasmín je tako prijetno dišal in cvetel. Martin je gledal vame z nadvse pokornim in vdanim izrazom na obrazu, ki me je omamljal in hkrati odbijal.

Poskusila sem se smejati. »To je takšna burka,« sem rekla.

»Ne razumem, draga,« je rekel Martin.

»In jaz sem prišla sem, da bi obudila preteklost, jaz sem prišla, da bi ga spoznala! Zdaj vem, bilo je zgrešeno — tudi po tistem vem, kar si mi ti o njem povedal. Toda mislila sem, da je tukaj moj dom, ampak to so samo še ruševine. Na srečo sem našla tebe. O, I'm very fond of ou — tudi tega ne razumeš? To je dobro... In vi vsi mislite, da sem bogata, ker sem pisala stricu, da si je dad napravil premoženje, dad pa je umrl, kakor je živel, siromak. Nisem ga hotela osramotiti pred bratom, razumeš? Tako si je zmeraj želel, da bi se vrnil kot bogataš. In zato sem lagala v pismu...« Gledala sem ga in čutila, kako mu roke vse bolj in bolj trepečejo.

»In tudi jaz sem se hotela vsaj enkrat v življenju postaviti, enkrat v življenju zaigrati vlogo, ki si jo je dad želel zame, samo enkrat... Po njegovi smrti sem dobila zavarovalnino — denar potem porabila za pot v stari kraj. Zdaj pa si želim, da bi se spet mogla vrniti v tisti čas, ko so še bili živi ma, dad in moj veliki brat Miles... ali sem tam doma? Ko mi je bilo sedemnajst let, smo se preselili iz Clevelanda v New York, skušali smo nekaj več zaslužiti in živeti dostojno. Nato so fantje, s katerimi se je Miles povezal, mojega brata ubili. Potem je umrla od žalosti ma. Potem še dad. Tudi fanta sem imela. Ime mu je bilo Jolly... Bil je Milesov prijatelj. Bil je eden tistih, ki so Milesa...«

Obšla me je pobitost, prehuda, da bi bila mogla povedati do kraja ali priznati celó to, da Milesa ne morem pozabiti, Martin pa me je samo še tesneje stisnil k sebi, govoreč zmedeno in razburjeno, da mu je tako še ljubše, da namreč nimam dolarjev in da moram zdaj, za gotovo

moram, ostati pri njih, živeti in delati z njimi, ker bodo potem vse zmogli, vse premagali.

»Oh, Martin, I'm a bad girl — slabo dekle sem.«

»To ni res,« je rekel Martin in jasmín, dišeč po vaniliji, je pošiljal svoj vonj k nama, mimo temnega in vretenastega požganega drevesa; vabeči vonj, v katerega je tkalo brenčanje komarjev iznad do malega izsušene gladine umetnega jezercá v bližini svojo drhtečo pesem ob globokem odmevu daljnega regljanja žab.

»Ker nočem več biti sama,« sem zašepetala. »Ne morem.«

»Zdaj imaš mene, draga,« je rekel Martin tako tiho, da sem bolj čutila njegove besede po pregibu njegovih ustnic, kakor jih slišala.

»Hladno je bilo kakor v grobu,« sem spet zašepetala, »ne morem več. Ljubi me, Martin...«

Nisem več mogla prebrati njegovega drhtečega odgovora, bilo je nepotrebno, ker sem se ga že krčevito oklenila. Če mi more zdaj kdor-sibodi pomagati — on mi mora. Najine ustnice so se bližale, toda med vrati, ki so nekoč držala na vrt, je stala Mina in naju gledala. Njen obraz je bil bled in strog in hkrati prestrašen. Martin me je izpustil in se obrnil k nji in malodane zasovražila sem ga zaradi tega.

»Mina, govorila bova jutri,« je rekel, »ko bova mogla trezno...«

»Jaz sem trezna,« je rekla Mina.

»Vse ti bom razložil,« je rekel Martin.

»Hočem, da se spomniš časa, ko sem ti bila dobra, ko si samo pri meni našel mir in zavetje,« je zaklicala Mina. Izraz na njenem obrazu se je na vsem lepem spremenil, se omečil in spačil v bolešno krinko, ki je delovala kot obraz neke čisto druge ženske. Zajokala je in rekla: »Da, to so bile tvoje lastne besede: mir in zavetje...«

»Mir?« je vzkliknil Martin s senčico poroga v glasu.

»Spomni se, kako težko sva vsa ta leta živela, kako sem se noč in dan ubadala zate — samo zate — in za najinega ubogega hromelega otroka!«

»Nikar, Mina,« sem rekla trdo in razločno. »Govoriš, kakor bi se bilo ne vem kaj zgodilo, kakor da ti hoče kdo moža ukrasti.«

»Zmešala te je s svojimi dolarji!« je Mina še naprej govorila Martinu, kakor da mene sploh ni tam.

»To ni res,« sem rekla počasi, nadvse razločno, z nekim peklenskim veseljem. »Nisem bogata. Pisala sem stricu, da sem, pa nisem.«

»Torej zaradi pustolovke, Martin,« je zakričala Mina. »Zaradi pustolovke in cipe! Na obrazu se ji vidi, kako je...«

Zdajci jo je Martin udaril. Nato je ves odrevenel, gledal svojo roko, kakor da sam sebi ne more verjeti, gledal Mino, ki se je na

njenem smrtno bledem obrazu čedalje razločneje risala rdeča lisa — odtis njegove roke. Zazrla sta se drug v drugega, kakor da se prvič vidita, in Mina je kriknila, se obrnila in planila v noč.

»Mina, Mina,« je zaklical Martin in ji hotel slediti, toda jaz sem se obesila nanj z vso težo in ga začela prositi: »Pusti jo, Martin! Enkrat je moralo biti.«

»Tako sram me je, da sem jo udaril,« je rekel Martin. »Tako strašno sram. Še nikdar nisem udaril ženske.«

Zgrudil se je na stari polomljeni naslanjač, na katerem si malo prej sedel ti, dad, in si pokrill obraz z rokami, kakor da se je zdaj na njegovem licu prikazala tista rdeča lisa od udarca in jo mora skriti. Pokleknila sem k njemu v svoji tančični obleki, gnana ob kljubovalnega obupa in neke krute, neudržljive sle, spet čuteč goloto svojih ramen in hrbta neznosno hladno in željno njegove gorkote.

Pokleknila sem in ga objela in rekla: »Don't be afraid, please, Martin, ne boj se, Martin, prosim...«

In vsi lampijoni so ugasnili do enega, ki je plesal nad najinima glavama v vetru, za katerega ne vem več, ali je bil vroč ali hladen, in vsi glasovi so utihnili do osamljenega krika preplašene ptice, ki jo je lovila nočna ujeda, in vsi šumi so se zlili v eno samo šumenje — omotično šumenje krvi, ki mi je krožila po žilah, kakor bi hotela dohiteti sanje, ki jih ni mogoče dohiteti, ko sva vstala in se pomikala, bežeč pred sabo in pred drugimi, v čedalje gostejšo senco, v popolni mrak. Tam se je moje tančično krilo raztrgalo med vejami cvetočega jasmína, ki je pošiljal vonj po vaniliji med ruševine kakor v posmeh razdejanju, ki ga večno povzroča človeška roka. Toda ko se je pretrgala žgoča melodija, na katere lok sva bila oba razpeta, omahujoča med vročico želje in strupenim ledom obupa, in sva se osramočeno, oropana poslednjega usmiljenega videza, zazrla drug v drugega v laž-nivi mesečini, ki naju je nenadoma odkrila, po objemu, v katerem sva našla in hkrati zapravila, kar sva zaman iskala, sem glasno kriknila, ga pahnila od sebe in tudi jaz pobegnila od njega v noč, zakaj postalo mi je do kraja jasno, da ga nisem nikdar ljubila, ampak samo hotela pograbití nekaj, kar ni bilo nikdar moje.

Vedela sem tudi, da ga nočem nikdar več videti, in tako sem tekla po zapuščeni cesti, medtem ko se je za menoj poslednja lisa mesečine ulivala čez podrto hišo, božajoč plaho votline njenih nekdanjih oken, iz katerih je mrlikala luč ugašajočega lampijona, ki vem, da so se okrog njega lovile večče in si palile krila ob njegovi umirajoči sveči. In tako, dad, nimam zdaj niti te hiše več to think about.